

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธเจ้าใช้เวลา ๔๕ ปีในการก่อตั้งพุทธศาสนาซึ่งในปัจจุบันได้รับความสนใจอย่างมากจากคนเกือบทั่วทุกมุมโลก และมีการปฏิบัติตามคำสอนของท่านอย่างยาวนานต่อเนื่องจวบจนถึงปัจจุบันซึ่งเป็นเวลาถึง ๒๖๐๐ ปีมาแล้วถึงแม้ว่าหลักธรรมคำสอนยังมีการบันทึกไว้อย่างละเอียด รวมทั้งมีผู้ศึกษา และปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนอยู่อย่างต่อเนื่องมิได้ขาดหาย แต่ก็มีสิ่งที่สำคัญขาดหายไปสิ่งหนึ่งนั่นก็คือเรื่องของผู้บรรลุธรรม ซึ่งหมายถึงพระอรหันตคตตั้งแต่ชั้นโสดาบันขึ้นไป มีคนบางคนพูดว่าพระอรหันต์ในปัจจุบันนี้ไม่มีแล้ว ในสมัยพุทธกาล เมื่อเกิดความสงสัยในเรื่องพระอรหันต์ขึ้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจะทรงแก้ความเหล่านั้นแก่ภิกษุทั้งหลาย เช่นเมื่อมีภิกษุรูปใดรูปหนึ่งกล่าวคำพูดที่สื่อความหมายไปในทางที่ว่าตนเองบรรลุธรรมแล้ว เพื่อนภิกษุทั้งหลายเกิดความสงสัยในคำพูดนั้นเข้าไปหาพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วกราบทูลถาม พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ทรงตัดสินแก้ความนั้น ในกาลปัจจุบันถือว่ากาลบรรลุธรรมนั้นเป็นเรื่องที่รู้ได้เฉพาะตนเท่านั้น “ผู้ปฏิบัติเองเท่านั้นย่อมจะรู้เอง”^{*} จากคำกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่าไม่มีใครรู้การบรรลุธรรมของใครได้จึงมีบุคคลบางคนภิกษุบางรูป นำคำพูดนี้เป็นข้ออ้างแสดงตนหรือยกย่องตนเองว่าเป็นได้ผู้บรรลุธรรมอย่างนั้นอย่างนี้หรือการแสดงออกทางท่าที เพื่อให้คนหลงผิด โดยหวังลาภสักการะต่างๆ ทั้งชื่อเสียงหรืออาจถึงขั้นตั้งตนเองอุปโลกน์ตนเองเป็นเจ้าลัทธิโดยแสดงความคิด ความเชื่อที่ผิดๆ ของตนแฝงเข้าไปในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา

เมื่อมีคนนับถือมากก็เริ่มมีความเห็น (ทิฐิ) โดยเป็นความเห็นที่ผิดแยกไปจากหลักคำสอนที่ถูกต้องในทางพระพุทธศาสนา ก็เลยทำให้หลักธรรมคำสอนเดิมถูกปลอมปนไปอย่างมากมาย จึงเป็นเหตุทำให้บุคคลทั่วไปที่มีความรู้เรื่องพระพุทธศาสนาบ่อย่อมเกิดความไขว้เขวและคิดว่าคำสอนเหล่านั้นเป็นคำสอนที่ถูกต้องในทางพระพุทธศาสนา และก่อให้เกิดความเสียหายแก่พระพุทธศาสนาอย่างมาก ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

ในบรรดาคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นมีมากมาย ทั้งส่วนที่เป็นคำสอนสำหรับประชาชนโดยทั่วไป และคำสอนสำหรับพระภิกษุทุกรูป สำหรับคำสอนที่ทรงแสดงแก่พระภิกษุสงฆ์ส่วนมาก พระองค์มีพระประสงค์ให้พระภิกษุทุกรูป นำไปประพฤติเพื่อความหลุดพ้นจากอาสวะ

^{*} วิ. มห. (ไทย) ๑/๑/๑-๒.

กิเลส เพื่อความพ้นทุกข์ เพื่อปัญญาและวิมุตติ เพื่อความดับตัณหาเป็นสำคัญ สำหรับคฤหัสถ์นั้น พระองค์ทรงวางไว้เพื่อให้เป็นข้อปฏิบัติในการอยู่ครองเรือนเพื่อให้เกิดความสงบร่มเย็นจนถึงการเข้าถึงธรรมอย่างลึกซึ้งจนถึงการบรรลุธรรม^๒

การบรรลุธรรมของคฤหัสถ์นั้นตั้งแต่โศกบ้านถึงอนาคามีนั้นคฤหัสถ์ย่อมปฏิญาณตนเป็นอุบาสกผู้อยู่ใกล้พระรัตนตรัยรับเอาไตรสรณะคมณ์เป็นที่พึ่งตลอดชีวิตของการครองเรือนอยู่แล้ว ดังนั้นผู้ที่ปฏิญาณตนว่าเป็นอุบาสกเมื่อเข้าถึงธรรมแล้วย่อมมีใจหนักแน่นในอันที่จะปฏิบัติเพื่อให้บรรลุคุณธรรมที่สูงขึ้นไปอีก

การบรรลุธรรมของอุบาสกในพระพุทธกาลนั้น ผู้ได้บรรลุธรรมส่วนใหญ่ที่เป็นอุบาสกก็ฟังจากพระพุทธเจ้าและบรรลุธรรมหลังจากที่พระองค์เทศนาจบแต่การบรรลุธรรมนั้นก็ย่อมมีเหตุมาสนับสนุน ด้วยดังนี้ การได้ตั้งความปรารถนาไว้ในอดีตชาติ หรือเหตุที่สืบเนื่องมาจากอดีตชาติ และเหตุผลในปัจจุบันคือได้ปฏิบัติตนอยู่ในหลัก ศีล สมาธิ ปัญญาและดำเนินชีวิตอยู่ในหลัก อริยมรรค เหตุที่สนับสนุนเป็นเหตุให้ท่านเหล่านั้นได้บรรลุธรรมตั้งแต่เบื้องต้นจนถึงที่สุด การบรรลุธรรมของอุบาสกนั้นก็เหมือนกับภิกษุในพระพุทธศาสนา จึงเรียกว่าพระอริยบุคคลเหมือนกัน และอรรถาพของอุบาสกผู้บรรลุธรรมนั้นเบื้องต้นและยิ่งๆขึ้นไปนั้นจะไม่ถอยกลับมาเป็นปุถุชนอีก

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาประวัติของอุบาสกผู้ได้รับเอตทัคคะที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักธรรมในการดำเนินชีวิตของอุบาสกผู้ได้รับเอตทัคคะ

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการบรรลุธรรมของอุบาสกผู้ได้รับเอตทัคคะ

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (DOCUMENTARY RESEARCH) เป็นส่วนใหญ่ โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

๑.๓.๑ โดยอาศัยหลักฐานและข้อมูลในพระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๐ เป็นหลัก สำหรับเนื้อหา รายละเอียดเพิ่มเติมได้ค้นคว้าจากคัมภีร์อื่น เช่นวิสุทธิมรรคและธัมมปทัฏฐกถา และงานวิจัยอื่นๆ

๑.๓.๒ ศึกษาแง่มุมเกี่ยวกับประวัติในด้านอดีตชาติและชีวประวัติในปัจจุบันและศึกษาหลักธรรมในการดำเนินชีวิตของอุบาสก ที่ได้รับเอตทัคคะได้แก่ ๑.ตปุสสะ-ภัลลิกะ

๒. อนาถปิณฑิกเศรษฐี ๓. จิตตะคฤหบดี ๔. หัตถกคฤหบดี ๕. พระเจ้ามหายานามสากยะ ๖. อุคคะคฤหบดี ๗. อุคคตะคฤหบดี ๘. สุวัมพัญญะอุบาสก ๙. ชีวกะโกมารภัก ๑๐. นกุลบิดาคฤหบดี

^๒ ส.ม. (ไทย) ๑๕/๕/๘.

๑.๓.๓ ศึกษาลักษณะและขั้นตอนการบรรลุนิกรรม ของอุบาสกผู้ได้รับเอตทัคคะแต่ละท่าน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ อุบาสกทั้ง ๑๐ ท่านมีประวัติทั้งอดีตชาติและปัจจุบันชาติเป็นมาอย่างไร

๑.๔.๒ หลักธรรมในการดำเนินชีวิตของอุบาสกทั้ง ๑๐ ท่าน

๑.๔.๓ การบรรลุนิกรรมของอุบาสกผู้ได้รับเอตทัคคะมีลักษณะอย่างไร

๑.๕ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ประวัติ หมายถึง พื้นฐาน การดำเนินชีวิต ทางสังคมของอุบาสก ๑๐ ท่าน

การบรรลุนิกรรม หมายถึง การบรรลุนิกรรมผล ตั้งแต่พระโศดบันจนถึงพระอรหันต์ตาม
หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาท

คฤหัสถ์ หมายถึง ผู้ครองเรือน ชาวบ้าน

อุบาสก หมายถึง คฤหัสถ์ผู้ชายที่แสดงตนเป็นคนนับถือพระพุทธศาสนาโดยประกาศถึง
พระรัตนตรัยเป็นสรณะ

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บุคคลที่จัดว่าเป็นอุบาสกต้องเป็นผู้เข้าถึงพระรัตนตรัย ดังปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก อัง
คุตตรนิกาย อฏฐกนิกาย ปฐมปิณฑาสก คหปติวรรค มหานามสูตร สูตรว่าด้วยเจ้าสากยะพระ
นามว่า มหานามะ ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลชื่อว่าอุบาสก
ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอแล” พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า ”มหานามะ เมื่อใดแล บุคคลเป็นถึง
พระพุทธเจ้าเป็นสรณะ เป็นผู้ถึงพระธรรมเป็นสรณะ เป็นผู้ถึงพระสงฆ์เป็นสรณะเมื่อนั้น บุคคล
ชื่อว่าอุบาสกด้วยเหตุเพียงเท่านี้แล”^๓

พระเทพเวที ได้กล่าวไว้ในหนังสือพุทธบริษัทกับพระธรรมวินัย สรุปได้ว่า ใน
พระพุทธศาสนา พระภิกษุสามเณรกับชาวบ้านหรืออุบาสก อุบาสิกา มีฐานะเท่ากันในแง่
ความสัมพันธ์กับตัวสังฆกรรม แต่ภิกษุ ภิกษุณีอุทิศตัวมากกว่า โดยสละเข้ามาเพื่อตั้งใจฝึกฝนอบรม
อย่างจริงจัง ที่จะเข้าถึงจุดหมายหมายของพระพุทธศาสนา ภิกษุเป็นผู้ทุ่มเทอุทิศตนในการปฏิบัติ
ฝึกอบรม เพื่อเข้าถึงจุดหมายหมายของพระพุทธศาสนา ส่วนอุบาสกอุบาสิกา แม้จะไม่ทุ่มเท แต่ก็

^๓ อัง.อฏฐก. (ไทย) ๒๓/๒๕/๒๖๘.

ความเพียรพยายามเหมือนกันเพื่อที่จะเข้าถึงจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนา และจะปฏิบัติไปตามกำลังและความสามารถของตนเอง^๔

พระเทพเวที ได้กล่าวไว้ในหนังสือ รากฐานพุทธจริยศาสตร์สำหรับสังคมไทยร่วมสมัย สรุปได้ว่า “ความแตกต่างระหว่างไตรสิกขาสำหรับพระสงฆ์และสำหรับคฤหัสถ์นั้นอยู่ที่จุดเน้นหรือแง่มุมที่ตอกย้ำ ในไตรสิกขาของพระสงฆ์ จุดเน้นอยู่ที่การบรรลุธรรมส่วนตนในขณะที่สำหรับคฤหัสถ์ส่วนที่เกี่ยวข้องกับชีวิตทางสังคมจะสำคัญกว่า ทั้งนี้เพราะคฤหัสถ์ต้องใส่ใจกับความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีและต้องการทำเพื่อประโยชน์สังคมในลักษณะที่เป็นการกระทำโดยตรงหรือเป็นรูปธรรมมากกว่าด้วยเหตุนี้การบำเพ็ญศีลซึ่งเป็นความรับผิดชอบทางสังคมประการเดียวของสงฆ์ จึงแยกเป็นทานและศีลสำหรับคฤหัสถ์ เพื่อให้ชัดเจนและก่อผลต่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ในทางตรงกันข้าม ส่วนที่เป็นการฝึกฝนด้านในเฉพาะตัว คือ สมาธิและปัญญา ท่านจัดรวมกันไว้เป็นข้อเดียวสำหรับคฤหัสถ์ คือ จัดเป็นภาวนา จะเห็นได้ว่า ภาวนาในส่วนของคฤหัสถ์ซึ่งเน้นย้ำการปลุกฝังเมตตา พร้อมทั้งทานและศีลนั้นมีความมุ่งหมายสำคัญเพื่อให้โลกนี้เป็นสุขสงบปราศจากความเดือดร้อนระส่ำระสาย^๕

พระธรรมปิฎก ได้กล่าวไว้ในหนังสือธรรมะสำหรับคนหนุ่มสาว สรุปได้ว่า “อุบาสกอุบาสิกา มีบทบาทสำคัญในพระพุทธศาสนาครั้งพุทธกาลมีความสามารถได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าเป็นเอตทัคคะ เช่นเดียวกับภิกษุและภิกษุณี ซึ่งฝ่ายภิกษุพระสารีบุตรอัครสาวกฝ่ายขวาเป็นเอตทัคคะ เป็นผู้มีความสามารถที่สุดในทางปัญญา พระโมคคัลลานะอัครสาวกฝ่ายซ้ายเป็นเอตทัคคะในทางมฤตยู ส่วนฝ่ายภิกษุณีมีนางเขมาอัครสาวิกายฝ่ายขวาเป็นเอตทัคคะในทางปัญญา นางอุบลวรรณาเถรีอัครสาวิกายฝ่ายซ้ายมีความสามารถในทางฤทธิ์เช่นเดียวกับภิกษุ ในฝ่ายอุบาสกและอุบาสิกา ก็มีเอตทัคคะเช่นกัน จิตตคฤหบดีอุบาสกเป็นเอตทัคคะในทางธรรมกถึก หมายความว่ามีความสามารถในการแสดงธรรม ขุชชตตราอุบาสิกเป็นเอตทัคคะในทางพหูสูตร คือ เป็นผู้คงแก่เรียน มีความรู้มาก เรียนรู้พระพุทธศาสนาเชี่ยวชาญ นางสามาวดีเป็นเอตทัคคะทางเมตตา นางสุปปิยา หรือสุปปิยาอุบาสิกาได้รับยกย่องในทางคิลานุปัฏฐาก แปลว่า ผู้พยาบาลไข้ เป็นต้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสสรรเสริญบุคคลที่ควรเอาเป็นตัวอย่าง ถ้าใครต้องการจะออกบวชเป็นภิกษุ ก็ให้มองดูพระสารีบุตรกับพระโมคคัลลานะเป็นมาตรฐาน และภิกษุณีก็ให้มองดูนางอุบลวรรณา และนางเขมาเป็นมาตรฐาน ถ้าใครต้องการเป็นอุบาสกที่ดี ก็ให้เอาตัวอย่างจิตตคฤหบดีกับท่านหัตถกะ เป็นมาตรฐานใน

^๔ พระเทพเวที (ประยูร ธรรมปัทม), พุทธบริษัทกับธรรมวินัย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ปัญญา, ๒๕๓๒), หน้า ๒๔-๒๕.

^๕ พระเทพเวที (ประยูร ธรรมปัทม), รากฐานพุทธจริยศาสตร์สำหรับสังคมไทยร่วมสมัย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มูลนิธิกมลคิมทอง, ๒๕๓๓), หน้า ๓๕-๔๐.

อุบาสกทั้งหลาย ในฝ่ายอุบาสิกา ก็ให้มองดูนางบุษชุดตรา กับนันทมารดาสองคนนี้เป็นตุลา คือ เป็นแบบมาตรฐานหรือเป็นแบบอย่าง^๖

เกศินี ลืมบุญสืบสาย วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของหมอชีวกโกมารภัจ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา^๗

รังษี สุทนต์ กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตเรื่องการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของอนาถบิณฑิกอุบาสก ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนามีใจความเกี่ยวกับ ประวัติชีวิตของอนาถบิณฑิกอุบาสก ในด้านคุณสมบัติพิเศษความเกี่ยวข้องกับบุคคลต่างๆ และบทบาทของท่านที่ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่สังคม ตลอดจนการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา^๘

สุนทร สุริยะรังษี วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของคฤหัสถ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีอุบาสิกาผู้ได้รับเอตทัคคะ มีใจความเกี่ยวกับอุบาสิกาที่ได้รับการยกย่องว่ามีความเป็นเลิศ๑๐ คน ที่มีคุณสมบัติของอริยชน คือ ศรัทธา ศีล สุตะ ปัญญา ทุกคนไม่เพิกเฉย หรือละเลยหน้าที่ในการที่จะดูแลพระภิกษุสงฆ์และอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนา^๙

ไพโรจน์ สุกทิปมงคล วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิตเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของจิตตคหบดีอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาชีวประวัติชีวิตความเป็นมาทั้งในอดีตชาติและปัจจุบันชาติ ที่ทำให้จิตตคหบดีเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและปัญญาอันยอดเยี่ยม สามารถบรรลุธรรมเป็นอริยบุคคลชั้นอนาคามี แม้ว่าจิตตคหบดีมีอาชีพเป็นพ่อค้าดำเนินชีวิตเป็นอุบาสก แต่มีความสามารถนำหลักธรรมออกเผยแผ่ทำให้พุทธศาสนิกชนเลื่อมใสศรัทธาและเป็นที่ยำเกรงของเหล่าอัญญเดียรฉัตร จิตตคหบดีเปรียบเหมือนเสาหลักของพระพุทธศาสนา

^๖ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ประยุตโต), ธรรมะสำหรับคนหนุ่มสาว, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๘-๑๐.

^๗ เกศินี ลืมบุญสืบสาย, “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของหมอชีวกโกมารภัจ ที่ปรากฏ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕)

^๘ รังษี สุทนต์, “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของอนาถบิณฑิกอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔)

^๙ สุนทร สุริยะรังษี, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของคฤหัสถ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีอุบาสิกาผู้ได้รับเอตทัคคะ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๔)

วิธีการแสดงธรรมอันยอดเยี่ยม ทำให้ท่านได้รับการแต่งตั้งจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ให้เป็นเลิศในการแสดงธรรม (ธรรมกถึก)^{๙๐}

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

ในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเกี่ยวกับเอกสาร(DOCUMENTARY RESEARCH) ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

๑.๗.๑ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติ และหลักธรรมในการดำเนินชีวิตของท่านเหล่านั้น ตลอดจนการบรรลุธรรมของอุบาสกที่ได้รับเอตทัคคะ จากพระไตรปิฎก อรรถกถา ปกรณ์พิเศษ และหนังสือ ตำราเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๒ ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) พระไตรปิฎก ภาษาบาลี อักษรไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๕ รวมทั้งอรรถกถา ภาษาบาลีอักษรไทยฎีกา และอนุฎีกา

๑.๗.๓ ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่เอกสารทางวิชาการและหนังสือ ตำราเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๔ แปล ศึกษา ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด

๑.๗.๕ เรียบเรียง และเสนอผลการวิจัย

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ชีวประวัติของอุบาสก ๑๐ ท่าน ผู้ได้รับเอตทัคคะเหล่านั้น

๑.๘.๒ ทำให้เราได้ทราบหลักธรรมในการดำเนินชีวิตของอุบาสกผู้เป็นเอตทัคคะเหล่านั้น

๑.๘.๓ ทำให้ทราบลักษณะการบรรลุธรรมของอุบาสกผู้ได้รับเอตทัคคะเหล่านั้น

^{๙๐} ไพโรจน์ สุภทิพมงคล, “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของจิตตคหบดีอุบาสกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘)